

MEDLEMSBLAD

Nr. 141

Juni 2014

Kyr og ungdyr ble sluppet på beite i Orala søndag 25. mai. Rundt 80 personer var møtt fram til denne trivelige innledningen på sommeren.

Foto: Elin Larsen.

Innhold

Nytt fra laget	2
Rune Skoglund til minne	4
Ampianporro	6
Myrer	8
Årsmøtet	14
Konfirmanter	15
Kuslipp i Orala	18
Å skaffe vinterfôr til husdyra	19
Fra Skjæret til Amerika	24
Godt sagt	30
Austmarka-nytt	31

Nytt fra laget

Gaver til laget

Fra Liv Torunn og Hugo Torp: Tandberg båndopptaker fra 1960-tallet med flere bånd, samt diaspilder med framviser. Dette kommer opprinnelig fra Astrid og Ivar Bottilsrud. Fra SSB v/Vidar Pedersen: Enda flere stoler og bord til Arstun. Minnegave ved Gunvor Sjøvikas begravelse, kr. 9350.-. Hjertelig takk for gavene.

Nye medlemmer

Einar Tolleshaug, Sarpsborg. Geir Strømstad, Kongsvinger. Ellen Mette Nielsen, Kongsvinger. Yngve Bekken, Austmarka. Geir Løchsen, Ås. Gro Lundgård, Ås. Jul W. Svartberg, Hamar. Geir Dalseth, Greåker.

Ut på tur?

Hvis du skal rundt om på Finnskogen i sommer, har vi bøker og kart som kan hjelpe deg å finne fram. Guideboka *Møte med Finnskoger* beskriver nær 200 besøksmål på norsk og svensk finnskog, kr. 150,-. Kart *Finnskogen Sør*, kr. 150,-. *Kulturminnekart Austmarka*, kr. 50,- per stk. Henv. Vidar, 924 50292, Åge, 917 02455.

Midtsommertreff på Tunet

Lørdag 21. juni kl. 17.00 er det samling på badeplassen ved Tunet. Austmarka Vel og Historielaget arrangerer uformelt treff med grilling, allsang og kanskje litt musikk. Hvis værforholdene tillater, blir det også brent bål.

Vi holder grillen varm, og hver enkelt sørger for mat og drikke. Alle er hjertelig velkommen!

Slåttedugnad i Abborhøgda

Lørdag 26. juli og lørdag 2. august har vi slåttedugnad i Abborhøgda på Varaldskogen. Dugnaden gir kjærkommen inntekt til Historielaget, og det er sosialt og trivelig å samles på dette gamle finnetorpet. På denne måten hjelper vi til med å holde plassen og kulturlandskapet i hevd.

26. juli skal graset slås. Da trenger vi mannskap med ljå, slåmaskin eller ryddesag med kniv. 2. august frakter vi graset vekk. Som i fjor tar vi presenninger i bruk og drar graset vekk på dem. Det går som en lek!

Frammøte kl. 9.00 begge lørdager ved garasjen mellom Fløtberget og Viken. Kan du delta begge dager, er det svært bra. Hvis en dag passer, er det også fint. Meld fra til Åge, tlf. 917 02455. Det serveres mat og drikke.

Austmarka Marken 9. august

Også i år blir det marken i tradisjonell stil på bygdetunet. Den blir holdt lørdag 9. august kl. 11.00 – 16.00. Hele programmet er ikke fastlagt ennå. Mye blir som tidligere år, men det blir også en del nye innslag.

Vi ønsker at bygdas folk slutter opp om arrangementet, ikke minst våre mange medlemmer. Finn fram ting du kan selge og bestill en rimelig salgsbod på markedsplassen. Barn får gratis plass.

Vi trenger også flere som kan hjelpe til litt på arrangementet. Hvis du kan avse en time eller to før eller under marken, ta kontakt med John Martin, tlf. 414 29139. Dit kan du også ringe og bestille bodplass.

Velkommen til årets Austmarka Marken!

Dugnadsfest 15. august

Fredag 15. august kl. 17.00 inviterer vi til grillfest på Austmarka Bygdetun. Alle som på en eller annen måte har gjort en innsats for Historielaget i løpet av det siste året er velkommen til gratis grillmat og drikke, samt kaffe og kaker. Ved dårlig vær samles vi på Arstun.

NB! Våre medhjelpere bør notere seg dette nå, da det ikke blir gitt annen innbydelse. Vel møtt til velfortjent fest!

Tundag 20. september

Også i år blir det Tundag på bygdetunet med salg av markens grøde, brukt og nytt, samt servering av mat og drikke. Tenk allerede nå på hva du kan bidra med av salg. Mer om Tundagen i neste nummer.

Rune Skoglund til minne

Austmarka har mistet en av de aller siste motstandsmenn under krigen. Historielaget har mistet en ressursperson som bidro med nyttig og interessant lokalhistorie, særlig fra søndre Austmarka. Mange av oss har også mistet en god og omgjengelig venn gjennom mange år. Runes bortgang blir et stort tap for bygda og for Austmarka Historielag.

Medlemsbladet har fått tillatelse til å ta med minneord som sto i Aftenposten og Glåmdalen. Det er skrevet av Birgit Rimstad og Jarle Elvemo. Birgit er historiker og har vært opptatt spesielt av jødebarn som måtte flykte til Sverige under krigen. Jarle Elvemo er tidligere major i forsvaret og har i senere tid skrevet bok om grensebarn i krig. Begge har vært på Håkerudtomta flere ganger og besøkt Elsa og Rune Skoglund. Red.

Minneord

Rune Skoglund på søndre Austmarka sovnet stille inn den 15. mai, en dag før sin 88-årsdag.

Dermed er enda en av våre motstandsmenn fra andre verdenskrig borte.

Rune Skoglund vokste opp på Håkerudtomta der gårdens grensegjerde også var Norges grense mot Sverige. Hele familien ble etter hvert involvert i motstandsarbeid, og allerede høsten 1940 ble det opprettet en postrute over «Tomta» mellom Den norske legasjonen i Stockholm og motstandsbevegelsen i Oslo; «Stockholmsruta». Som 14-åring syklet Rune fem mil på dårlige veier til Kongsvinger med slik post en gang i uka. De var tre som byttet på for ikke å vekke mistanke.

Ruta over Håkerudtomta ble en sentral kurerrute for SOE (Special Operations Executive). Kurerer passerte jevnlig på vei til Oslo via Kongsvinger. Da dette ble for farlig, spurte Gunnar Sønsteby den 15-årige Rune om å bringe forsendelsene til Kongsvinger. «Han var i tvil, jeg var jo bare en guttunge,» fortalte Rune. Med kodenavnet «gutten» ble han ett av tre ledd i Sønstebys rute Stockholm-Håkerudtomta-Oslo.

Med tung ryggsekk på ryggen fortsatte Rune sine sykkeltureturer, på returen med kurerpost fra Oslo. En mandag morgen ble han stoppet av tyske vakter, da lå det to pistoler øverst i sekken og en radiosender inntullet i gråpapir på bagasjebrettet. Rune klarte å overbevise tyskerne om at han skulle på arbeid på Masterudsaga, og «varene» ble avlevert på rett sted til rett tid. «Hadde jeg blitt tatt, ville det trolig vært slutt.»

Motstandsvirksomheten fortsatte til krigens slutt, men satte spor i et ungt sinn. Rune sa selv: «Å skru krigen av på noen minutter, timer eller dager går ikke. Den fortsetter år etter år etterpå, ja, den fortsetter faktisk livet ut, til den dagen du drar den siste pust.»

For sin motstandskamp fikk Rune Skoglund flere utmerkelser, bl.a. Lingekompaniets krus og skjold overlevert av Gunnar Sønsteby.

Motstandsmannen, gårdbrukeren, familiemannen og vennen Rune Skoglund har gått ut av tiden. Vi kan bare takke ham som var villig til å ofre sitt liv i kampen for Norges frihet og lyser fred over hans minne. Våre tanker går til Elsa og familien.

Birgit H. Rimstad
Jarle Elvemo

Ampianporro

Andreas Thorsen skrev denne artikkelen i Glåmdalen 9/6 1972. Ampianporro er bedre kjent på Austmarka som Skytterhusbekken eller Bakkebekken. Den er grense mellom hovedbølene Fagernes og Kolbjørnsrud. Bekken starter i Ampiantjernet ved Austmarka Samfunnshus (Skytterhuset) og renner forbi Bakken og ned i Holmevika. Ampiantjernet var lenge drikkevannskilde for beboerne i Austmarka sentrum. På 1980-tallet ble den avløst av vannverk med god kvalitet på vannet. Red.

Ampian er finsk og betyr på norsk veps. Av dette forstår vi at bruket Ampian på Austmarka er ryddet av finner. Opprinnelig var navnet trolig Ampinola (Vepsetorpet), et navn som siden er blitt forkortet. Bekken som renner her, het sikkert Ampianporro (Vepsebekken). Den har alltid vært perlen blant bekker på Austmarka, både til hygge og nytte når man tenker på den tid da det gikk mange hester daglig med

tunge lass fra sagbrukene i dalbunnen oppover den lange, bratte Holmelia. Skummende av svette var de når de kom så høyt i lia at de kunne høre skvulpingen av bekken, som var vanningsstedet. Da gikk de på så svetten drøpp. Her fikk de svale tunga og puste ut.

Denne bekken var også rik på ørret, men fiskerne måtte holde seg på den søndre siden, for på den andre siden ble de jaget vekk. Sigvart Lia fortalte at han flere ganger som smågutt hadde sprunget for livet med Anders Bakken i hælene.

Men mot slutten av 1800-tallet kjøpte en sagmester fra Fjeld i Eidskog plassen Lundhaug og flyttet dit. Han var en ivrig fisker. Han syntes fiskene i Hølvatnet var for små og slapp gjedde fra Fagernessjøen i Hølvatnet. Denne formerte seg med utrolig fart, og det ble et rikt gjeddefiske både i Hølvatnet og Ampiantjernet, men dermed forsvant også ørreten.

Ved Ampianbakkens utløp i Holmevika var det imidlertid et rikt mortfiske om våren. Hvor mye man øste opp så var bekken like full. Så ble det en grunneier på begge sider av bekken. Han ville ikke ha denne morttrafikken på sin eiendom og jaget fiskerne, mest smågutter. Guttorm Ampian, jeg husker ham godt, fanget da en mort, stakk ei knappenål gjennom dens øyne og mumlet en besvergelse. Siden så ingen en mort der. Guttorm var forresten den siste av finneslekt i Ampian. Han behersket det finske språk. Han døde i 1900.

Etter datidens målestokk var det også en del industri ved Ampianbekken. På gården Bakken hadde de kvern i bekken fra uminnelige tider. Det var mest kvinnene som ruslet opp til kverna med havrepose på ryggen når de manglet kokmjøl. Det var rene feststunden for dem å samles i Bakkekverna. Den ble litt av et nyhetsbyrå.

I 1896 kjøpte Henrik Finsrud Bakken. Da var kverna råtnet ned, og Finsrud bygde isteden en høvel til å lage takflis med. Da Lars Hauger overtok Holmen gård for vel et halvt hundre år siden, bygde han et lite sagbruk i bekken. Han skar sagspon, og det gikk riktig bra, men så viste det seg at den skårne taksponen råtnet så fort på taket. Det ble da slutt på omsetningen, og driften ble innstilt.

Nå bruser ikke Ampianbekken lenger som i gamle dager. Den går stilt og pent i rør nedover hele Holmelia og gjør nytte for seg ved å gi vann til husstandene. Riktignok synes de som er vant til brønn- eller kildevann at vannet i Ampianbekken ikke er så godt. Men vi får håpe at austmarkingene får bygd et rensanlegg oppe ved Ampian, og da kommer Ampianporro til full heder og verdighet igjen.

Ampianporro der den renner ut i Holmevika. Høydeforskjellen mellom Ampiantjernet og Holmevika er ca. 60 meter. Foto: Kåre Lunderbye.

Myrer

Av Rolf Amundsen

Myrer ligger sørvest for «Skytterhuset» på Austmarka og mellom Vestbekken og Monsrud. Bruket ble skyldsatt alt i 1858 da Berger Arnesen kjøpte det. Han flyttet ikke hit før rundt 1862. Myrer har gnr. 65, bnr. 14 og hadde skyld på 0,24 og lå under Gylterud.

Bilde av det gamle huset på Myrer. Foran huset ser vi Karen (til venstre) og Bodil.

Berger Arnesen (14/6 1836 - 21/3 1916) fra Kampen, Eidskog, giftet seg 8/1 1860 med **Olea Olsdatter** (8/2 1835 - 9/2 1914) fra Oppistuen, Østfjeld, Eidskog.

De hadde barna:

- 1) Ole født 19/7 1860, var på folketellinga i 1875.
- 2) Arnt (19/7 1860 - 1/9 1869).

- 3) Kasper født 8/11 1862 på Myrer. Han emigrerte til Amerika i 1885 til Appleton og billetten var bestilt i Amerika.
- 4) Karen (4/5 1865 - 18/8 1869).
- 5) Sigvard født 1/6 1867, konfirmert 1882.
- 6) Arnt født 27/4 1871, konfirmert 1886.
- 7) Karen født 9/8 1873, konfirmert 1888.
- 8) Elen (25/3 1876 - 15/8 1910), var ugift og bodde hjemme.
- 9) Anders født 15/12 1878, konfirmert 1893.
- 10) Inga Bergitte (16/2 1883 - 4/4 1884).

Vi har ingen kjennskap om hvor det ble av de barna som vokste opp og ble konfirmert. Trolig reiste flere til Amerika.

Ved folketellingen i 1865 bodde Berger og Olea her med barna: Ole, Arnt, Kasper og Karen. Berger var selveier og sådde 3/8 tønne havre og satte 1 tønne poteter og hadde 1 ku.

Ved tellingen 10 år etter var også Berger og Olea her, nå med barna: Ole, Kasper, Sigvard, Arnt og Karen. De hadde 2 kuer og 1 geit og sådde 1 tønne havre og satte 3 tønner poteter.

Ved tellingen i 1900 var ennå Berger og Olea her. Den ugifte datteren Elen bodde her og arbeidet med husstell, Berger var betegnet som gårdbruker, selveier og skomaker.

Petter Thorvald Emilsen Myhrer (8/1 1890 - 11/2 1976) fra Grorud giftet seg 5/6 1911 med **Gina Emilie Gulbrandsdatter** (13/12 1886 - 15/12 1914) fra Kolbjørnsrudsæter. Hun døde av lungetuberkulose. Hennes foreldre var Gulbrand Gulbrandsen og Marthea Eriksdatter. Familien har vært usikker på forfedrene til Thorvald. Ved dåpen er foreldrene: ungkar Emil Magnussen på Håkerud født 1865 og pike Karen Martinsdatter Brødbølmoen født 1863. Jeg finner ikke igjen Emil i kirkebøkene, kan kanskje være fra Sverige. Thorvald blir konfirmert i 1904 på Grorud. Han bodde der da hans mor Karen Martinsdatter hadde den 4/9 1891 blitt gift med Edvard Eriksen født 1863 fra Kampen, Eidskog.

Thorvald flytter hit i 1912, men overtar ikke før 1916 i forbindelse med skiftet etter hans første kone. Det kan tenkes at det har vært nært

slektskap mellom Berger Arnesen og Thorvalds stefar Edvard Eriksen, begge var fra Kampen, Eidskog.

Laura og Thorvald

Thorvald og Gina Emilie fikk datteren:

Frida (Henny Elfrida) (27/9 1912 - 30/1 1996) gift 1930 med **Torolf Laurits Aasen** (6/4 1903 - 19/1 1985) fra Åsen, Holseter, Eidskog og bodde der. Barn: A) Gunnar (12/5 1931 - 22/11 1965) og bodde på Holseter, B) John født 8/1 1934, til Mjøndalen, C) Tore født 10/12 1937, tok over på Åsen, D) Liv Rønnaug (9/2 1944 - 1951) og E) Ranveig født 5/1 1951 og bor på Holseter.

Thorvald giftet seg annen gang 3/1-1916 med **Laura Marie Olsdatter** (29/7 1894 - 10/11 1980) fra Åsmoen. Hennes foreldre var Ole Nilsen og Marthea Olsdatter. Thorvald og Laura fikk 10 barn:

- 1) **Magda Karoline** (27/1 1916 - 4/2 2008) gift 6/3 1948 med **Otto Hagen** (22/6 1909 - 28/12 1985) fra Solberghagen og bodde på Austmarka og hadde datteren: Elisabeth født 16/12 1949 og bor på Magnor, Eidskog.
- 2) **Ingrid Gunvor** (29/9 1917 - 13/1 1999) gift 1941 med **Arne Hauger** (31/10 1913 - 20/7 2003) fra Søndre Holmen og bodde der. De hadde barna: A) Kari født 17/9 1941 og bor på Holmen og B) Inger født 23/5 1943 og bor på Kongsvinger.
- 3) **Klaus** født og død 18/1 1920.
- 4) **Thorleif** (14/12 1920 - 23/5 2009) gift 1951 med **Gunvor Persson** (24/4 1926 - 19/2 2011) fra Bergsjø, Sverige og bodde der. De hadde barna: A) Thorbjørn født 28/3 1952 og bor i Bergsjø, Sverige og B) Maria født 9/11 1960 og bor i Linkøping.
- 5) **Lilly** (16/7 1923 - 23/1 1994) gift 28/2 1948 med **Helge Hagen** (4/11 1913 - 27/8 1983) fra Solberghagen og bodde på Austmarka. Barn: Åse født 18/5 1948 og bor på Austmarka.
- 6) **Alf** født 25/1 1926 gift 23/6-1951 med **Thora Høegh** (29/9 1925 - 14/4 1998) fra Austmarka og bodde der. Alf bor nå på Roverudhjemmet. Barn: Britt født 28/11 1951 og bor på Kongsvinger.
- 7) **Ragnar** født 7/6 1928, neste bruker.
- 8) **Karen** født 19/1 1931 gift 5/11 1955 med **Arne Hanstad** (19/1 1930 - 28/2 2010) fra Bærum og bodde der. Barn: A) Tom født 15/12 1958 og bor i Sandvika og B) Elin født 20/4 1965 og bor i Sveits.
- 9) **Bodil** (12/4 1933 - 3/9 2006) gift 31/12 1956 med **Torolf Rud** født 21/10 1930 fra Rud, Eidskog. De bodde først i Oslo og siden 1981 på Rud, Eidskog. Barn: A) Marianne født 25/7 1959 og bor på Løten og B) Sveinung født 4/3 1962 og bor i Oslo.
- 10) **Grethe** født 29/4 1937 gift 22/11 1957 med **Kåre Svendsen** født 19/1 1930 fra Kuskemoen og bodde først på Austmarka, til Oslo i 1968 og fra 2003 på Austmarka. De har barna: A) Geir født 13/4 1959 og bor i Oslo og B) Ingjerd født 13/5 1964 og bor i Oslo.

Barna fra venstre: Alf, Ragnar, Karen, Lilly, Thorleif, Ingrid, Magda, Frida, Bodil og Grethe. Foran sitter Thorvald og Laura

- Ragnar Myhrer** (7/6 1928 - 30/5 2001) gift 27/12 1952 med **Bodil Fjell** født 10/5 1933 fra Austmarka og tok over bruket i 1963. De ble senere skilt. Bodil bor på Kongsvinger. De hadde barn:
- A) **June** født 12/1 1954 og bor her.
 - B) **Anita** født 11/12 1957 gift med Hans Tore Skoglund født 1955 fra Kjerret, Austmarka og bodde på Austmarka, skilt. Anita bor nå på Kongsvinger.
 - C) **Kjetil** født 20/9 1960 og bor på Kongsvinger.
 - D) **Jørn** (6/11 1963 - 4/7 1979) døde i ei mopedulykke. Dagens eiere fra 1981 er June og Kjetil Myhrer. Det gamle huset ble revet i 1951 og nytt hus bygget. Dette huset brant ned i 1966, og etter det ble det nåværende huset bygd.

Årsmøtet

Søndag 30. mars holdt Austmarka Historielag sitt årsmøte i Arstun. 35 medlemmer var møtt fram. Vidar Pedersen ledet møtet og gikk gjennom en årsberetning som fortalte om høy aktivitet i 2013.

Fra beretningen nevner vi i stikkords form:

Stor dugnadsinnsats – i fjor ble det bokført 4530 ubetalte dugnadstimer blant våre medlemmer.

Austmarka Marken. Bredt tilbud av aktiviteter og salg. Nærmere 1000 personer innom. Overskudd på nær 50.000 kroner.

Kulturminner. Kart for Varaldskogen er utarbeidet og ventes ferdig trykt i juli 2014. Historielaget deltar også i prosjekt «Historiske stier» som går om kulturminner og severdigheter på Austmarka.

Annet: Orala – se egen sak. Tundag i september ser ut til å ha kommet for å bli. Tre utflukter, tre temakvelder og fire filmkvelder med bra besøk. Slåttedugnad i Abborhøgda. 31/12 2013 hadde historielaget 760 medlemmer.

Valg

Leder Vidar Pedersen (1 år), nestleder John Martin Øverby (2 år), sekretær Knut Holmen (1 år), kasserer Rolf Amundsen (2 år), styremedlemmer Kåre Lunderbye (1 år), Terje Hellerud (1 år), Åge Sørmoen (1 år). Vara til styret (1 år) Bente Fjellvang, Mona Øverby, Raymond Hauger, Per Skoglund.

Bygdetunet: Knut Holmen (leder), Randi Kjærnsby, Per T. Møller, Åge Karterud, Kjell Øverby.

Bilder, intervjuer og skrifter: Åge Sørmoen, Vidar Pedersen, Kåre Lunderbye, Kim Larsen, Elisabeth Johansen.

Anleggsgruppe (ny): Per Skoglund, Tore Eriksen, Per T. Møller, Yngve Fjellseth.

Markenskomite: 2 år: John Martin Øverby, Kristin Lysen, Thor Bråthen, Jan Erik Eriksen, Tove Kvernmoen. 1 år: Rolf Amundsen, Kim Larsen, Arve Vestgård, Torill Vestgård.

Representantskapet i Norsk Skogfinsk Museum: Rolf Amundsen (vara Anne Lise Solbergseter Hammer), John Martin Øverby (vara Kåre Lunderbye).

Styret i Kongsvinger Museumsforening: Rolf Amundsen (vara Kåre Lunderbye).

Utleiere av Arstun og Tunet: Elisabeth Lindberget, Hildegunn Sæthern.

Vaktmester Arstun: Per T. Møller.

Skinnarbøl skolemuseum – vertskap: Eivor Dahl, Else Trosholmen.

Kulturminnesmerker: Bjørn-Ulf Østgård, Leif Helge Nabben, Sissel Trosholmen.

Redaksjonskomite for medlemsbladet: Åge Sørmoen, Vidar Pedersen.

Bygdebok-komite: Kåre Lunderbye, Åge Sørmoen, Rolf Amundsen, Vidar Pedersen.

Valgkomite: John Larsen (1 år igjen), Tove Embre (2 år igjen). Det tredje medlem (for 3 år) velges av styret.

Årsmøtet ble avsluttet med fortellinger og mystikk fra Finnskogen ved May Sønsterud, samt diktlesning av Steinar Ziem akkompagnert av trekkspilltoner fra Johnny Kristiansen.

Konfirmanter i Austmarka kirke 1953

Midtsidene

1. rekke fra venstre: Gunhild Nerby, Inger Kjellerhullet, Aud Høegh, Torunn Hustveit, Gunhild Magnusson, Unni Utgård, Undis Fagernes, Vivi Lund, Eva Hagen.

2. rekke: Henrik Bakken, Synnøve Svartberg, Synnøve Tomteberget, Randi Karterud, Berit Asak, Edith Varildskog, Randi Marthinsen, Astrid Skjæret, John Holseter.

Bakerste rekke: Bjørn Gylterud, Willy Westby, sokneprest Bjarne Hexeberg, Halvard Bratlie, Leif Bekkmann.

